

Йордан Йовков

Имане

От време на време болната се изправяше на леглото си и се поозърташе наоколо си. Очите ѝ гледаха издълбоко, черни, пламнали, погледът ѝ беше тежък, зъл. Виждаше все същото: двете ѝ дъщери седяха настрана и си шепнеха, и двете млади, и двете червендалести и хубавелки, каквато бе и тя на техните години. А мъжете им, дошли с тях от далечни села, попременени и те с нови черни потури и с чисти бели ризи, едвам-едвам се пообръщаха, поглеждаха я през рамо и пак се заглеждаха навън през прозорците. „Какви са! – мислеше си старата. – Не ме жалят, стяга им се душата. Чакаат само да им кажа де са скрити парите. Чакаат само да умра, та да вървят да си гледат работата...“

Тя се отпусна пак на леглото и затваряше очи. Лека-полека лице-то ѝ утихваше, успокояваше се. Изглеждаше, че спи. Двете сестри започваха да си шепнат още по-ниско, ходеха на пръсти, а мъжете, все тъй равнодушни, пускаха ръце в джобовете на новите си потури, гледаха навън. Хубаво беше времето. Ето там, в полето, над нивите минава черна сянка на облак; ето слънце пак огрява и сред зеленината на високите жита – не жита, а море! – светват тук-таме жълтеникави петна: сигурен белег, че жътва иде. Нататък гледат двамата мъже и мълчат.

А старата не спеше. Тя беше си мислила за много неща, а сега си мислеше как беше се поминал едно време свежър ѝ. Като канара човек беше, здрав, як, а падна и се повали отведнъж, като сноп. Дойде си една вечер, легна в къта край огъня и вече не стана. Не охна, не се и оплака, само очите му се дръпнаха навътре и станаха кротки.

– Булка, кай, аз си отивам, ела да се простим. Гледала си ме, почитала си ме. Къшовница си била. Добра си била, булка, много добра. Сполай ти. Нека ти е просто от мене и от бога. И ти ме прости, булка...

Тя му целуна ръка, и той ѝ целуна ръка.

На това място старата не се съдържа, трепна, заподсмърча и от очите ѝ, както бяха затворени, капнаха сълзи и потекоха по сухите ѝ страни. Двете сестри се спуснаха към нея.

– Мо, мамо ма! – заговори по-старата, като ѝ изтриваше сълзите с ръка. – Що правиш ти, що плачеш? Е, болна си, що има? – Човек нали е, и се разболява, и оздравява. Ще оздравяш и ти. Недей тъй, не се притеснявай...

Старата чу всичко туй, но не се обади, не отвори очи, нито поиска да каже за какво плаче. А продължи да си мисли по-нататък:

Целуна му ръка, целуна и той нейната. А след туй се унесе. Нея вечер Братоя не беше в къщи, отишел беше на воденица. Вън беше ясно, но такъв вятър духаше, че звездичките трепереха, като че щяха да

паднат. А старият все унесен, все хърка и гърдите му се подигат, подигат. По едно време той току скочи, погледна я, искаше да каже нещо, но не можа: езикът му се беше вързал. И като гледаше страшно, взе да маха с ръка към стената, показваше нещо все на нея страна. Тя помисли, че иска да повикат поп Гьоргя да го причасти, и го повика. А след туй старият скръсти ръце и умря, като че заспа.

Минаха се години, дойдоха грижи, немотия – боже, каква черна немотия! Много често тя си беше мислила: тъй, както беше махал с ръка старият, когато умираше, дали е искал да повикат попа, или друго е искал да каже? Не е ли имал нейде скатани пари и е показвал де са? Падна ѝ като болка тая мисъл на сърцето. Зададат се празници – или Коледа, или Великден, – обърне къщата наопаки, претърсва навсякъде, мести чували, сандъци, копае, дето мисли, че може да са заровени парите. Няма и няма. Казвала е и на мъжа си, на Братоя – и сега като че го гледа как седи на чардака, поуморен от работа, потен още. Братоя не вярваше.

– Отде ще има пари стария – думаше. – И той беше сиромаш като мене.

Но друг път е казал, че си припомня едвам-едвам, като през мъгла, отколе било то, дете бил още, че веднъж старият продал овце и парите не се видели. Много пъти, при голяма нужда, преди да поиска от чужди хора, старият мислел, мълчал, като че имал пари, а не смеел да ги бутне.

Една година даде Бог голям берекет. Едно жито стана – червено, едно, като дренки.

– Я чуй – каза ѝ Братой, – земи поизмажи килеря, поизпуши дупките, дето са ги направили мишките. В хамбаря няма място веке, ще изсипем малко жито и там.

Тя взе да замаже, но рече по-напред да поизкопае, та да се изравни. Като доде до огнището и копна, теслата удари на камък, поразрови – показа се плоча. Тъй затупка сърцето ѝ, тъй се разтрепера, че не можа, почака. А като обърна плочата – гърне, вътре в него – алтъни. Не беше пълно, но цяла купчина, злато като жаравя.

Не го скри, занесе го право на Братоя и му го даде. Как се зарадва човекът ѝ – не можа да стои прав и седна. Та ги брои, та ги прехвърля в ръцете си, попибва ги, гледа ги. Пусне ги в гърнето, позарбърка ги, пак ги гледа. Отведнъж изгледа я страшно, като че искаше да я убие, и ѝ викна: „Излез навън!“ Остана сам и ги скри.

Друг човек стана оттогаз. Изстина към нея, изстина към дъщерите си, като че не бяха негови деца, а чужди. Стисна му се сърцето, не дава нищо, не туря дреха на себе си, ходи парцалив, изумял. Кое работи, кое

не. Седи на прага на одаята, дето бяха скрити парите, седи като гарван на гнездото си. Щом мръкне, сякаш полудява: „Защо лаят кучетата? Затвори ли вратника? Заклучи ли вратата? Я запуши прозореца, че се вижда!“ И се затвори в одаята си и само се чува: зън-зън, брои си парите. Пусту пари!

Но когато дойде да умира, смекчи се сърцето му и каза й де са парите. Толкоз беше се натеглила от тия пари, че взе гърнето, като че вътре имаше змия, и го зарови дълбоко, дълбоко в земята. И не в къщи – зетъвете бяха усетили, че старият има пари, – а на друго място. Никой вече не може да го намери де е.

Одърът заскърца, старата захвърли с мъка тежките черти и се поизправи. Очите й не мигваха, горяха. Двете сестри тозчас дойдоха при нея.

– Мамо, я земи да си похапнеш – каза по-старата, – я виж каква чорбица сме ти направили. Похапни си, и да не ти се яде, похапни. Човек като не яде, болестта го надвива.

– Хайде, мале, хайде – закани я по-младата, Ненка, – я земи, че се насърбай ху-у-баво. Аз я направих чорбицата, много е хубава. И чер пиперц турих, да ти отвори ищах. Дръж лъжицата, па яж, не бой се...

Старата бутна назад лъжицата, изгледа поред дъщерите си и очите й се наляха. Погледна след туй зетъвете си – те едвам криеха тънки, зли усмивки – и очите й пламнаха. „Няма да ви кажа къде са парите, не!“ – помисли си тя. И си припомни колко са я мъчили за тия пари. Ще дойдат, ще почнат да се мажат около нея: „Маминце, тъй, маминце, онъй“, а като им дотегне, хване ги яд, че като отговрят едни уста. Хеле тоя големият, с тия рунтавите мустаци и с тая брада като таралеж – какви думи й е казвал! Като камъни са падали на душата й.

Тя си легна пак и затвори очи. „Защо да им кажа де са тия пари? – мислеше си тя. – Нека си печелят сами, че да им е сладък хлябът. От тия пари аз не видях добро, не видях добро и Братоя. Тия пари са проклетни пари – прокълнал ги е онзи, който ги е оставил, добро няма от тях, горят като огън. Нека си стоят в земята.“

Навън изведнъж притъмня, излезе вятър, дигна се прах, салкъмът пред прозорците се залюшка и зашумя. Светваха кратки, червени светкавици, забоботи гръм и тресна надалеч, като че падна нещо голямо и тежко. Утихна, стана по-тъмно и по керемидите затропа едър дъжд.

Старият зет с големите мустаци се обърна, потри ръце и каза:

– Хубав дъждец. Утре като пекне слънце, след два-три деня земи си жетвата готова...

Той смигна на младия и двамата наедно минаха в другата стая.

До късно сестрите стояха при майка си. Старата не отиваше добре. Имаше огън, мяташе се, дишаше тежко. Когато се поумириваше, лицето ѝ ставаше бяло като вар и на челото ѝ, под посивелите ѝ коси се набираха ситни капчици пот. Двете сестри се лутаха около нея, изпитваха едно, изпитваха друго и като виждаха, че нищо не помага, гледаха се една друга и не знаеха какво да правят. И докато по-старата все още държеше, младата седна на земята, закри очите си с ръце и заплака. Не заплака, а сякаш запя проточено, жаловито.

Мъжете се показаха на вратата разтревожени. Тъкмо в тоя миг болната се събуди и, за голямо учудване на всички, скочи на леглото, като че искаше да стане. Но щом видя двамата мъже, изгледа ги плахо и падна възник на леглото. Тогава по-старата сестра, сърдечна и силна жена, се разсърди.

– Стоене, Димитре! – викна тя на мъжете. – Хайде излезте си, идете оттатък. Тук не е за вас. Ненке – обърна се тя към сестра си, иди и ти. Иди да си починеш.

Младата я погледна с насълзените си очи и ѝ се сопна:

– Тук ще стоя аз. И на мене е майка.

Мина се час-два. Изведнъж старата пак отвори очи, видя, че мъжете ги няма, поиска да се изправи, но не можа. Очите ѝ горяха, гледаха ту едната, ту другата сестра и се насълзиха. Да би могла, би проговорила, но не можеше. И като събра всичките си сили, тя издигна едната си ръка, суха и почерняла, и отчаяно замаха все в една и съща посока, към къшето, към другата стая...

Двете сестри се изгледаха една друга.

– Постои тука, Ненке – каза по-старата. – Аз сега ще дода.

И се впусна към вратата. Малката се затича към нея. Мъжете бяха позадрямали, събудиха ги.

– Ей насам посочи. Три пъти насам махна, тук трябва да са парите...

– Де? Къде? Накъде махна?

– Насам. Към тука махна.

Озърнаха се, погледнаха: навсякъде бяха претършували, и земята бяха копали дори. Ако е посочила насам, тук няма.

– Защо не я попитайте – разсърди се старият зет, – вий език нямате ли? Я питайте я, питайте я по-скоро!

Всички се втурнаха към болната в другата стая.

Намериха я издъхнала.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Иван Иванов, Елина Мирчева или Мартин Митов

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том втори; „Български писател“,
С. 1976. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7883>]